

اظهار نظر کارشناسی درباره:
«لایحه معاهده معاضدت حقوقی متقابل در امور مدنی
بین جمهوری اسلامی ایران و جمهوری فدرال برزیل»
(اعاده شده از شورای نگهبان)

مقدمه

لایحه «معاهده معاضدت حقوقی متقابل در امور مدنی بین جمهوری اسلامی ایران و جمهوری فدرال برزیل» در تاریخ ۱۳۹۹/۵/۱ در مجلس شورای اسلامی اعلام وصول شد و در تاریخ ۱۳۹۹/۷/۲۹ در کمیسیون قضایی و حقوقی به عنوان کمیسیون اصلی مورد ارزیابی قرار گرفت و با اصلاحاتی در متن به تصویب رسید. این لایحه در تاریخ ۱۴۰۰/۲/۲۹ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسیده است. شورای محترم نگهبان در تاریخ ۱۴۰۰/۳/۱۸ طی نامه‌ای، ضمن اعلام نظر ایرادهایی را به مصوبه مجلس وارد کرد. ایرادهای شورا در تاریخ ۱۴۰۰/۴/۱ در کمیسیون قضایی و حقوقی مجدداً بررسی شد و کمیسیون بر مصوبه قبلی مجلس اصرار ورزید. در ادامه ایرادهای شورای نگهبان و مصوبه کمیسیون ارزیابی خواهد شد.

بررسی نظر شورای نگهبان و مصوبه کمیسیون قضایی و حقوقی

شورای محترم نگهبان در اظهار نظر خود در خصوص لایحه فوق چنین بیان داشته است:

«۱. همان گونه که در موافقتنامه‌های مشابه دیگر اظهار نظر شده است، این لایحه از این جهت که اطلاق برخی مواد آن از جمله ماده (۱)، اطلاق بند «۴» ماده (۳)، اطلاق ماده (۷)، اطلاق بند «۲» ماده (۱۴)، اطلاق ماده (۱۶)، ماده (۱۸)، ماده (۱۹)، اطلاق ماده (۲۰) و بند «۲» ماده (۲۴) اعمال مقررات و تصمیمات غیرمنطبق با موازین شرعی دولت طرف متعاقد را لازم‌الاجرا دانسته است و مستلزم تأیید صحت قوانین و صحت آیین دادرسی قوه قضائیه کشور مقابل و نیز ارجاع کارهای قضایی به دادگاه‌های کشور طرف متعاقد می باشد که خود موجب اثر دادن بر احکامی است که در آن دادگاه‌ها ولو برخلاف ضوابط اسلامی صادر می گردد، خلاف موازین شرع شناخته شد.

۲. در ماده (۵)، محصور شدن عدم اعمال این معاهده به سه مورد مذکور و همچنین تقیید به لزوم آشکارا بودن موارد مذکور، خلاف موازین شرع شناخته شد.»

کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس شورای اسلامی در جلسه‌ای که برای بررسی ایرادهای شورای نگهبان در خصوص این لایحه تشکیل داد بنا به مصلحت نظام بر مصوبه قبلی مجلس اصرار ورزید.

حال با عنایت به ایرادهای مطرح شده شورای نگهبان به عنوان مرجع قانونی تشخیص مصوبات مجلس شورای اسلامی با قانون اساسی و شرع مقدس اسلام، پیشنهاد می شود برای رفع آنها، با رعایت آیین نامه داخلی تبصره دیگری با محتوای زیر به ماده واحد اضافه شود:

مخصوص سخن علنی

مشخصات لایحه

دوره یازدهم - سال اول

شماره ثبت:

۱۱۶

شماره چاپ:

۷۰۹

تاریخ چاپ:

—

معاونت مطالعات
حقوقی

مشخصات گزارش

شماره مسلسل:

۲۴۰۱۷۵۷۶-۱

تاریخ انتشار:

۱۴۰۰/۴/۲۶

«تبصره ۲: اجرای معاهده حاضر در خصوص جمهوری اسلامی ایران در چارچوب شرع خواهد بود.»

شایان ذکر است فقدان سازوکار لازم برای اجرای معاهداتی مانند معاهده حاضر، دلیلی بر عدم تلاش برای رفع ایراد شورای نگهبان نخواهد بود، چراکه اولاً: مطابق با قانون اساسی همه مصوبات باید در چارچوب شرع باشند و بنابراین تدارک سازوکار مناسب برای اجرای این مهم، از باب مقدمه انجام آن، ضروری خواهد بود؛ ثانیاً: عدم درج چنین شروطی باعث می‌شود تا در آینده اگر سازوکار مناسب برای تطبیق عدم مغایرت چنین معاهداتی با شرع پی‌ریزی شد نتوان مقررات مندرج در این معاهدات را مشروط به رعایت آن کنیم، چراکه قبلاً چنین شرطی را متذکر نشده‌ایم.

نباید از نظر دور داشت کلی بودن عنوان «شرع» دلیلی برای انصراف از بیان آن نخواهد بود؛ زیرا عناوین کلی متعددی در قانون وجود دارند که تشخیص آنها حسب مورد انجام می‌پذیرد. برای مثال، مطابق با ماده (۵) معاهده حاضر، یکی از دلایل موجه امتناع از همکاری «حاکمیت، امنیت ملی یا نظم عمومی» قید شده است درحالی‌که هرکدام از این عناوین، بسیار کلی هستند. درج چنین قیودی در بسیاری از معاهدات مربوط به استرداد مجرمین یا برخی موافقتنامه‌های دیگر نیز کاملاً رواج دارد.

شایان ذکر است از نظر حقوق بین‌الملل در صورتی که شرط ملحوظ یکی از اطراف موافقتنامه‌های دوجانبه، مورد اعتراض طرف دیگر قرار نگیرد، آن شرط، جزئی از توافق خواهد شد و اگر نسبت به آن شرط اعتراض صورت پذیرد، آنگاه می‌توان موافقتنامه را مجدداً برای تصویب در مجلس شورای اسلامی و بدون لحاظ شرط (با تصویب در مجمع تشخیص مصلحت نظام) به جریان انداخت و البته می‌توان جهت درج شرط یا نزدیک کردن دیدگاه‌های هر دو کشور، وارد مذاکره مجدد شد.

نتیجه‌گیری

با توجه به ایرادهای شورای محترم نگهبان و با عنایت به مصوبه کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس شورای اسلامی که بر تصویب این لایحه اصرار ورزیده است پیشنهاد می‌شود برای رفع ایرادهای مذکور، با رعایت آیین‌نامه داخلی تبصره دیگری با محتوای زیر به ماده واحده اضافه شود:

«تبصره ۲: اجرای معاهده حاضر در خصوص جمهوری اسلامی ایران در چارچوب شرع خواهد بود.»

شماره ماده	مصوبه کمیسیون برای رفع ایرادهای شورای نگهبان	موافق	مخالف	ارجاع به کمیسیون	اظهار نظر کارشناسی	متن اصلاحی
ماده واحده				✓	با توجه به ایرادهای شورای محترم نگهبان و با عنایت به مصوبه کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس شورای اسلامی که بر تصویب این لایحه اصرار ورزیده است پیشنهاد می‌شود در جهت رفع ایرادهای مذکور، تبصره دیگری با محتوای زیر به ماده واحده اضافه شود: «تبصره ۲: اجرای معاهده حاضر در خصوص جمهوری اسلامی ایران در چارچوب شرع خواهد بود.»	
ماده (۱)	اصرار بر مصوبه پیشین مجلس بنا به مصلحت	✓				
بند «۴» ماده (۳)	اصرار بر مصوبه پیشین مجلس بنا به مصلحت	✓				
ماده (۷)	اصرار بر مصوبه پیشین مجلس بنا به مصلحت	✓				
بند «۲» ماده (۱۴)	اصرار بر مصوبه پیشین مجلس بنا به مصلحت	✓				
ماده (۱۶)	اصرار بر مصوبه پیشین مجلس بنا به مصلحت	✓				
ماده (۱۸)	اصرار بر مصوبه پیشین مجلس بنا به مصلحت	✓				
ماده (۱۹)	اصرار بر مصوبه پیشین مجلس بنا به مصلحت	✓				
ماده (۲۰)	اصرار بر مصوبه پیشین مجلس بنا به مصلحت	✓				
بند «۲» ماده (۲۴)	اصرار بر مصوبه پیشین مجلس بنا به مصلحت	✓				
ماده (۵)	اصرار بر مصوبه پیشین مجلس بنا به مصلحت	✓				